

ЗЕРКАЛУ 121

2024 / 1

Obsah

Milé čtenářky, vážení čtenáři našich Zpráv Svatoboru	3
Komunismus v praktickém výkladu Karla Havlíčka Borovského	4

ČASOVOSTI

Napsali nám	6
Milé čtenářky, vážení čtenáři našich Zpráv Svatoboru	3

ČLÁNKY

Co jméno, to příběh	10
Tajemný hrob bez jmenovky	11
Tady je „moje“ hrobka	11
Bydlíme v jejich domech	12
Železný kříž u Štěpánky	13

MEDAILONKY OSOBNOSTÍ Z VYŠEHRADSKÉHO HŘBITOVA

JAN NERUDA	15
VÁCLAV BENEŠ TŘEBÍZSKÝ	17

VÝZNAMNÁ JUBILEA

Jan Blažej Santini Aichl	19

PŘEČETLI JSME

František Palacký a české historické vědomí	23
O kostkách a kostečnicích	26

NAŠI PŘÁTELÉ

Josef Hrubeš	31
Pozvánka na Valnou hromadu	32

Milé čtenářky,
vážení čtenáři,
našich Zpráv Svatoboru.

Číslo, které právě držíte v ruce je výjimečné na první pohled... náš dlouholetý spolupracovník Pavel Štědrý se od tohoto čísla chopil i grafické přípravy Zpráv, a ne jen předtiskových úprav a tisku. Jsme velmi rádi, že expert, který má vztah k historii Prahy i našich funerálních památek bude mít celou přípravu na starosti.

Toto číslo je výjimečné bohužel i tím, že se v něm loučíme s Josefem Hrubešem, dlouholetým členem Svatoboru a i Klubu za Starou Prahu, členem vedení obou organizací. Velký znalec Prahy byl i skvělým publicistou, který dokázal do článků i knih vtělit své bohaté poznatky a informace z rozsáhlého, osobní archivu do čtenářky zajímavých sdělení. Byl to on, který na jednání výboru dokázal k důležitým otázkám přinést další úhel pohledu, propojit poznání z různých sfér kulturního, politického a památkářského hlediska.

Čest jeho památce. Budeme na něj stejně jako na Václava Potočka, Josefa Vaňouška či dámy paní doktorku Vrbou a docentku Benešovou při našich diskuzích a vycházkách vzpomínat.

V tomto čísle je vedle dalších medailonků Osobností z Vyšehradského hřbitova i několik zajímavých původních článků – např. Jana Novotného „Co jméno, to příběh“ či článku P. Štědrého k výročí Jana Blažeje Santiniho – Aichla a informací z tisku.

Závěrem prosím přijměte pozvání na valnou hromadu našeho spolku, která se bude konat dne..... v zasedací místnosti Katedry společenských věd Fakulty stavební, Thákurova ul. Č. 7 – Dejvice od 15.30 hodin.

Krásné jarní dny přeji

Václav Liška, v.r.

**{ Komunismus v praktickém výkladu
Karla Havlíčka Borovského }**

»Hlavní původ skoro všeho zlého ve veřejných a občanských záležitostech světa jest – dle mého mínění – ta okolnost, že lidé budto stejné věci jmenují rozličnými slovy, nebo rozličné věci nazývají stejným jménem. Komu smysl tohoto mínění není hned zcela jasný nebo se zdá býti nepravdivým, rač povážiti následující příklady.

Když jeden člověk druhého, svého protivníka, zabije, nazýváme to vraždou, když jeden člověk druhému jeho jmění násilně vezme, říká se, že jest to loupež, když ale jiný člověk, absolutní (neobmezený) král nebo císař na sta lidí nenáviděných pobítí dá a jejich jmění si přivlastní, nejmenujeme to vraždou a loupeží, nýbrž popravou a konfiskací.

Když někdo jinému chytře a nevědomky jmění jeho uzme, jmenujeme to zlodějství, když ale jiný nebo jiní rozličnými bursovními a bankovními obraty svým spoluobčanům velikou část jejich jmění v jejich vlastních kapsách odejmou, tomu neříkáme již zlodějství, nýbrž adžiotáže a operace. Když někdo s jiným nějakou smlouvu učiní a mu něco slíbí, pak ale slib svůj a smlouvu nedodrží, jmenuje se to podvod a lež, když ale vláda něco takového učiní, nejmenujeme to lež a podvod, nýbrž změnou systému...

Vražda, loupež, krádež, podvod a buřičství jsou hanebné věci, které se trestají: ale ty druhé svrchu uvedené jejich sestry jistě chlubné bývají, vážené časem a především výnosné, a to jenom proto, že je lidé jinými jmény nazývají, a tudy se během času odvykli považovati je za vraždy, loupeže, krádeže, podvody a buřičství.

Zároveň však jmenujeme rozličné věci velmi často stejným jménem. Když se kupříkladu většina obyvatelů jisté země dobrovolně podrobí jistým pravidlům, jmenujeme to zákon. Když ale jeden člověk nebo několik lidí celé zemi proti jejich vůli podle své chutě předpisují a vnucují pravidla, nazýváme to také zákonem. Když obyvatelé jisté země, aby mohli pokojně a bez starosti před nápadu cizinců živnosti své provozovati, ustanoví za sebe jistý počet mužů ve zbrani cvičených ke své obraně, nazýváme to vojsko a obrance zemské; když ale despota, samovládce, aby mohl nespravedlivé a násilnické panování své nad národem provozovati, násilně si vybere pluky ozbrojených k utlačování toho národa, nazýváme to též vojsko a obrance zemské.

ČASOVOSTI

Napsali nám . . .

Vážená paní předsedkyně spolku Alena Lehnerová,

chci Vám tímto poděkovat z celého srdce, za Vaši skvělou akci, komentovaná vycházka na vyšehradský hřbitov se Slavínem ze včerejška, to je ze dne 03. 08. 2022.

Dávno jsem se neseťkal s někým, kdo je tak na první pohled sám zapálený, nadšený a znalý, svého díla.

Samozřejmě chci poděkovat Vaší cestou i panu Docentovi Doktorovi Inženýru Václavu Liškovi, ale bylo snad i nezdvořilé, kdybych jeho chválil za rétoriku, znalosti, profesionální odlehčování, neuvěřitelnou galantnost v projevu Vaším směrem, i odbornou erudovanost. Kdybych to udělal, připadal bych si podruhé v životě úplně stejně, jako když ministr Tvrdík rezignoval v roce 2003 na funkci ministra obrany a jeho do té doby náměstek, prohlásil, že byl s jeho prací poměrně spokojený. Je tedy zcela nepřekvapivé, že jeho znalosti, projev, zápal i způsob projevu, jsou důsledkem profesionalismu, a zájmu o věc. Mimo jiné mne pouze překvapuje, že není bliželec, ale je štír. Chci říci, že i vy, narozdíl od pana docenta, zcela bez studia techniky projevu a rétoriky, jste naprostý profesionál. Jenže vy to děláte s vrozeným talentem, „bravurností“ citu ženy pro situaci. To prostě nejde vymyslet ani naplánovat, když lidé začínají odvádět svou pozornost již jinými směry a jsou jakoby unavení, najednou začnete hledat zda jste rozdala veškeré dárky, nebo pouštět skladbu, či projev pana redaktora Kocourka k slavnosti pohřbu Karla Hynka Máchy. To jsou prostě profesionální vsuvky, které vrátili pozornost všech a mne udivilo, jak si umíte poradit v každé situaci. Omlouvám si za svou drzost hodnotit Váš projev, ale já ho natolik obdivuji, že nemohu pomlčet a proto Vám píši. Dokonce to jak jste se vypořádala s potencionálním problémem, rádoby příbuzného - či příbuzného z hereckého prostředí, který sám chodí na hřbitov a hledá lidi, ale Vám radí, ať se obracíte k živým, byl prostě brilantní kousek hodný diplomata. Váš talent pro práci, kterou děláte pro nás, vaše posluchače a návštěvníky Vašich setkání, je fascinující a plně doplňuje právě Vaše znalosti v tématu, o kterém nám přinášíte informaci. Je vidět, že Vás toto téma baví, a že Vás částečně pohltilo. Přesto Vás nepohltilo natolik, aby jste se uzavřela do svého světa digitalizovaných médií, ale zůstala jste své znalosti předávat nám. Děláte za nás takový trychtýř znalostí, trychtýř i kondenzátor. „Lijete do sebe vědra“ různých podstatných i nepodstatných informací (filtrovaných a nefiltrovaných vod), tak jak vám zdroje a čas umožňují a z Vás pro nás vytéká zcela konzistentní čistý a nezávadný pramínek vyříděných informací, a to ještě i vytéká pravidelným proudem životadárného stylu. Kolik let jsem nezažil tak pěkné odpoledne, ještě na hřbitově a ještě s skupinou zcela

cizích lidí. Věřte že jsem léta navštěvoval památky po velké části Evropy a i po části Asie, takže jsem zažil mnoho placených i neplacených průvodců, především hostitelů, kteří se snažili mne udivit. Vaše práce i práce pana Docenta je přímým důkazem existence pravdy motto Slavína podle Fischerovy věnovací listiny: „Ač zemřeli, ještě mluví“. Dokonce si všimněte jak symbolický moment existuje v tom, kde se do diskuze o importantnosti živých před mrtvými, zapojil ten návštěvník. Vy jste se ho zeptala zda potkal nějaké almy zemřelých a on řekl, že ne, ale že potkal... Vůbec je třeba si uvědomit, že almy zemřelých na Vyšehradě a Slavíně konkrétně, již potkali Vás, pana Docenta a několik málo dalších natolik erudovaných a zároveň nadšených lidí, že jste dokázali oživit naše mnohdy umírající životy Vaší vycházkou na vyšehradském hřbitově. Vy jste nás nepozvali, na tolik praktický a pseudoosobní FB, či na Vaší internetovou stránku či presentaci. Ani jste nám nedali pohodlí sedačky doma, či popcornu v kině, při sledování dokumentu. Dokonce jste nám „nepíchli“, ani žádnou knihu, ale pozvali jste nás, živé lidi, kteří poslouchají, usmívají se na Vás a jeden na druhého, udivují se a ptají, tedy hltají méně či více projev darovací vůle Fischera, prostřednictvím Vás. Díky Vám k nám stále promlouvají a díky Vám se mi živí, sešli na krásné odpoledne s vámi. Odpoledne, které si všichni budeme pamatovat. Někdo si připomněl různé životní znalosti z různých momentů. Někdo je daleko více zainteresován na konkrétním tématu. Někdo má všetečné otázky a někdo se jen skutečně chce dozvědět základy. Ale nikdo se na nikoho nezlobil, nemračil a přes velké horko, které prý tady máte (za 15 let v Portugalsku troch zesměšňuji tu tragičnost zdejšího horka) bylo vidět zájem a spokojenost u všech.

Nelze najít slova pro poděkování, snad ten český zvyk zatleskat nahrazuje snad ve všech kulturních zemích světa blízkost obětí, políbení na tvář. Kdyby jste dělala takovou akci na Cimetière du Père Lachaise, hnal bych se k vám a jako poděkování Vás zcela legitimně objal a políbil na obě tváře jako poděkování. Bohužel v Čechách jsme asi od doby vašeho oblíbence syna Maria Terezie, Josefa II (který sice možná z protiepidemiologických důvodů rušil hřbitovy, ale vlastně i kláštery a nebyl vůbec prvním a jak vidět ani posledním «vládcem»), který nás pod hrozbou epidemií separuje jednoho o druhého), poněkud umírnění v soudržnosti a projevu vděku, sympatie, známosti, náklonnosti. Přesto vám tedy v dopise posílám velké obejmutí, které Vám právem patří za dnešní, tedy již včerejší prohlídku hřbitova.

S pozdravem

Ondřej Suchomel

P.S.: velmi rád se budu účastnit dalších akcí, pokud se ke mne dostane informace a budu v Čechách.

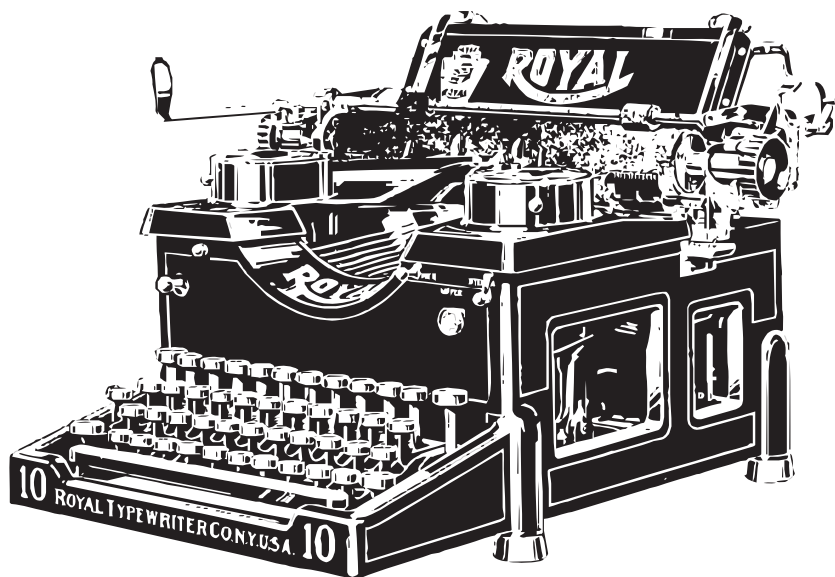
Jinak malý dodatek. Pro Vaší kamarádku, paní Doktorku, jsem chtěl jen doplnit, pokud tím neobtěžuji, že v zemích jako právě Francie, velká část Španělska a v Portugalsku,

ale jistě i v mnoha dalších, jsou vlastně veškeré rakve ukládána do prostoru s omezeným přístupem vzduchu. V podstatě se dá říci, že právě ten způsob zasypávání, zemí, je poměrně atypický a díky němu nedochází k normálnímu způsobu dekompozice, tak jak u běžnějších pohřbivacích zvyků. V každém případě základem přeměny organismů je autolýza, která startuje ihned po smrti a je řízena neokysličováním zevnitř, tedy zastavením funkcí těla. Díky nedostatku kyslíku, začnou buňky trpět odpady. Naše v těle přítomné enzymy, trávicí enzymy, začnou rozkládat především játra, mozek a orgány, kde byl dostatek vody. Naše vlastní bakterie a plísňe, se postarají o celý proces bez ohledu na přítomnost žízá, či hlodavců. Většina hrobů a hrobek v PT, E, F, které jsem viděl, jsou naoproti čistě šachty, někdy dokonce vybetonované, někdy vyzděné, jinde jako domnečky s policemi postavené nadzemně, kde existují poličky na které se rakve pokládají, zcela stejně jako v kryptě na Slavíně. Dokonce po určité době se hrob otevírá, pokud již zůstaly jen kosti a zmineralizované části, ukládají se následně do takového šuplíku, který je jako železná krabice, a ta je následně nadále v hrobě, hrobce, mohyle a podobně, nebo existují takové stěny jak jsme viděli v případě slavína a dvou novějších urnových hrobů. Děje se tak právě proto, aby hrob přijímal další členy rodiny, dinastie, nebo dohodnuté osoby. Děje se tak i proto, aby se jaksi oživilo celé pohřbení, touto procedurou vyzvednutí ostatků a lidé neskončili pod zemí, kterou mohou kontaminovat a nikdo si na ně již nevzpoměl. Takže takových šachet jak na slavíně je ve světě veliké množství, jak ve smyslu takových to zdí, tak malých domečků s policemi, nebo podzemní police. Tělo se rozkládá zevnitř a proto se při balzamování vynímaly orgány a napouštělo se tělo jak zevnitř tak zvenku. Fakt zasypání zemí, přítomnost žízá a bakterií a organismů v půdě, mikrobivorů, hub bakterií, larev jen jen druhotná. K mineralizaci dojde naše tělo i bez toho, navíc méně kontaminuje zem.

U nás je exhumace nákladný proces vyžadující mnohé dokumenty, ale právě z těch hrobů v Slavíně, v kryptě, jde jen o vytažení ostatků jak ze „šuplíku.“ A právě tak se to dělá většinou po cca deseti letech jinde ve světě.

Dokonce vzniká v posledních letech problém, který vědci zatím svádějí na moderní způsob života, kdy konzumuje mnoho konzervantů během života, kdy tělo ani po deseti letech neprošlo kompletní dezintegrací, vrcholící meneralizací.

ČLÁNKY

{ Co jméno, to příběh }

JAN NOVOTNÝ

V Jizerských horách si lidé adoptují opuštěné německé hroby, starají se o ně jako o vlastní a objevují osudy původních obyvatel

Uprostřed Ferdinandova v Jizerských horách stojí lipová alej. Stromy jsou citlivě ořezané a v jejich korunách už bují nové větve plné sytější zeleného listí. Za nimi prosvítá letní slunce.

Alej vede do minulosti – ke kovové bráně místního hřbitova. Milan Votava bere za kliku a zve nás dál, jako kdyby vcházel domů. Vlastně je tu tak trochu doma. Kromě toho, že bydlí jen pár kilometrů odsud, na hřbitově s úchvatným výhledem na zelené jizerskohorské kopce si pronajal několik hrobů. „*Předloni mi zemřel dědeček. A pak jsem viděl, jak rychle může zaniknout starý hrob. Dědečka jsme pohřbili na místo, kde byla předtím pochována původní německá rodina, ale nikdo se už o hrob nestaral,*“ vzpomíná pětadvacetiletý učitel dějepisu a angličtiny na základní škole v sousedních Lázních Libverda. Přepis hrobového místa trval na obecním úřadě v Hejnicích, kam Ferdinandov spadá, pouhých dvacet minut. Pak došlo k „vyčištění“ místa a ostatky staré německé rodiny skončily v hromadném hrobě v rohu hřbitova.

K podobnému „čištění“ teď dochází v celém pohraničí. Postupně umírají pováleční dosídlenci a hřbitovy v Sudetech jsou plné zanedbaných hrobů původních obyvatel, o které nikdo nepečuje. Řešení je nasnadě. Milanu Votavovi to ale přišlo líto. „*Je škoda, že i ty poslední připomínky na původní obyvatele, tedy většinou české Němce, zanikají. Co jméno, to příběh,*“ vysvětluje mladý jizerskohorský historik a zároveň hejnický zastupitel. Založil proto iniciativu vybízející k adopci starých německých hrobů.

Votavovi samotnému se na ferdinandovském hřbitově povedlo prakticky zrekonstruovat například hrob místního rodáka Gustava Mainwalda. Z něj ještě loni zbývala jen kovová ohrádka a nikdo nevěděl, komu patří. Mainwaldův hrob neexistoval ani na papíře. Votavův kamarád Jiří Růžička ale objevil původní plány i hřbitovní knihy a přesně zjistil, kde byl kdo pohřben. I díky tomu se podařilo tento původní hrob obnovit a dnes na jeho tabulce září jméno Gustava Mainwalda i s roky narození a úmrtí. Celý hrob je navíc vzorně upravený.

Tajemný hrob bez jmenovky

U horního okraje hřbitova pak leží v neoznačeném hrobě se skromným křížkem někdejší hejnický továrník Franz Hanisch. To on má nad místní továrnou do dnes známou jako „Haniška“ křížek s datem 9. 7. 1945. Právě k tomuto datu si měl Franz Hanisch s manželkou podle příkazů revolučních českých úřadů sbalit věci, nasednout na transport a vystěhovat se do Německa. Hanisch ale chtěl po válce pracovat ve své továrně alespoň jako dělník. To mu české úřady neumožnily a rezolutně trvaly na jeho odsunu. Hanischovi se tedy měli dostavit v určený čas na hejnické nádraží. Franz Hanisch požádal manželku, ať jde napřed, že si v továrně zapomněl nějaké osobní věci. Paní Hanischová už odcházela na hejnické nádraží, když najednou zaslechla výstřel. Franz Hanisch se v tu chvíli nad svou továrnou, kterou jeho tatínek a dědeček vybudovali, zastřelil. Později byl pohřben na ferdinandovském hřbitově v neoznačeném hrobě, který v průběhu mnoha desetiletí zchátral.

Votava hrob zrekonstruoval do původní podoby, tedy bez jakékoli jmenovky. I dnes tak zůstává Hanischův hrob trochu tajemnou připomínkou poválečných časů. „Snažíme se těm hrobům zachovat původní ráz a používat původní materiály, takže se obnovují hroby třeba i bez informační destičky. Ale do budoucna plánujeme, že bychom tu umístili alespoň nějakou tabulku, aby lidé věděli, kdo tady leží,“ popisuje Votava. Ve staré ferdinandovské márnici by pak mohla vzniknout menší vzpomínková místnost s historickými fotografiemi hřbitova i jeho okolí.

Jen na ferdinandovském hřbitově je nyní adoptováno více než dvacet hrobů, podobně jako v sousedních Hejnicích. Tamní „friedhof“ ale mnohem více poznamenala „příkladná socialistická péče“. Velkou část zchátralého hřbitova během normalizace srovnaly se zemí buldozery a bagry. Zůstala jen louka. Některé hrobky pak čekalo „vyčištění“ nebo v lepším případě vykradení. Jako třeba kryptu místního hoteliéra Josefa Franze Scholze. Krypta zjevně uvítala nejednoho návštěvníka. Chybí jedna z tabulek i kovový řetěz. „To bylo to první, co sebrali. Podobnou hrobku si klidně můžete za dva tisíce pronajmout i vy. Kdybyste to rozebrali a kámen prodali na materiál, tak na tom bohatě vyděláte. Jen za informační tabulku dostanete víc peněz, než zaplatíte na nájmu celého hrobu. A takhle v minulosti mnozí uvažovali,“ popisuje někdejší svébytný druh adopce hrobů v Sudetech Votava. Scholzovi potomci z Německa si ale po revoluci za hrobku začali platit, takže alespoň v tomto případě je tu určitá jistota, že si místo nikdo, kdo by na něm chtěl jen vydělat, nepronajme.

Tady je ta „moje“ hrobka

Právě na hejnickém hřbitově si předloni v prosinci Votava adoptoval svůj první hrob, a to poslední místo odpočinku záložního důstojníka československé armády Waltera Dobische. „Tady je ta ´moje´ hrobka. Koukám, že se mi tam něco rozrostlo, tak se na to musím hned vrhnout. Musím sehnat zedníka, aby to celé oklepal. Ty cihly jsou ale dost zvětralé, tak se obávám, že deska tam už nebude držet. Vršek stěny se bude možná

muset udělat znova,“ popisuje zaníceně Votava. Jako historik se zajímá hlavně o vojenské dějiny a speciálně o československý zahraniční odboj. Předloni v zimě se šel projít na hejnický hřbitov a hledal zajímavou osobnost, jejíž hrob by adoptoval. A narazil zrovna na Waltera Dobische, poručíka radistu v záloze a držitele stříbrné medaile za statečnost. Z archivu se dozvěděl, že se Dobisch vrátil s československými legiemi z Ruska. Za první republiky pak byl záložním důstojníkem. A to rozhodně nebylo pravidlem, že by sudetský Němec sloužil jako důstojník u československé armády. Syn Waltera Dobische otcovo angažmá v prvorepublikovém vojsku později vysvětlil. *„Otec byl vždy loajální systému, v němž žil. Takže když vzniklo Československo, hned složil přísahu prezidentovi a Československu,*“ řekl. Svou roli ale možná hrálo i to, že Dobisch měl českou manželku.

Také v Hejnicích už má zhruba dvacítka hrobů svého „adoptivního správce“. *„Takový zájem jsem vůbec nečekal. Dneska se na tom jen tady v Hejnicích a Ferdinandově podílí několik desítek lidí,*“ vypráví Votava. Mezi „opatrovanci“ hrobů jsou i lidé, kteří se předtím o historii nijak nezajímali. Dokonce i dvacetiletí studenti. Někteří si začali vybírat hroby zemřelých podle příběhů jejich životů, jiní si třeba spontánně vybrali hrob, který byl v tak bídném stavu, že mohl ohrožovat životy návštěvníků hřbitova. Někteří „svůj“ adoptovaný hrob okopou a vyplejí, ale jsou tu i lidé, kteří na vlastní náklady vymění starou desku.

Třeba jako Monika Machanová. K adopci starých německých hrobů ji loni přivedl právě Votava a od té doby už vzala za své deset hejnických hrobů. *„Stalo se to loni po prázdninách. Ani nevím, co mě tam táhlo. Obcházel jsem hrobky a hroby na hejnickém hřbitově a zdály se mi hodně zanedbané. Tak jsem si řekla, že zjistím čísla těch hrobů. A většinou jsem se trefila. Hroby byly volné. To znamená, že buď se k nim vůbec nikdo nehlásil, nebo za ně před lety potomci přestali platit poplatky,*“ vysvětluje Machanová.

Bydlíme v jejich domech

„Svých“ deset hrobů si však vybrala i kvůli tomu, že u nich často chyběla jakákoli informační tabule, zbyly jen kamenné ohrádky. *„Tak jsem se dala do odplevelování. Pod drny jsem většinou našla střepy z tabulek, a u jednoho hrobu se mi dokonce podařilo najít celou tabulku neporušenou. Jinak jsem je skládala jako puzzle,*“ vypráví Machanová. Při opravách jí pomáhají i někteří místní řemeslníci, kteří desky či kameny zdarma opravují. *„Mám pocit, že lidem, kteří tady na hřbitově zůstali, to dlužíme. Bydlíme přeci v jejich domech,*“ říká Machanová. Do loňska přitom na hejnickém hřbitově nikdy nebyla. Sama pochází z Chodova u Karlových Varů a v Hejnicích, kam se přestěhovala, tak neměla žádný důvod hřbitov navštěvovat. *„Teď ale na hřbitově na jednu ráda trávím volný čas. V péči o hroby mi dokonce pomáhá celá rodina,*“ popisuje.

Systém adopcí hrobů je sice v Jizerských horách novinkou, ale péče o poslední památníky německé přítomnosti v tomto kraji tu má tradici. Založil ji bývalý kameraman a tvůrce betlémů Martin Chaloupka. Spolu s dalšími asi třiceti obyvateli

Kryštofova Údolí u Liberce několik let opravovali chátrající místní hroby německých starousedlíků. Skupina si říkala „hřbitovní komando“. Podařilo se jim opravit více než padesát hrobů, o které se nikdo nestaral. Dokázali dát dohromady i barokní márnici u zdejšího kostelíka. Chaloupka před několika lety zemřel, ale v jeho tradici pokračuje dcera Alice Chaloupková a staré opuštěné hroby udržuje v kondici i obec. „*Staráme se o to. Zrovna teď jsem domluvil sekání trávy a úklid na hřbitově,*“ říká Pravoslav Svačinka, starosta Kryštofova Údolí. Depresivní záliba, může kdekoho napadnout. Ale všichni „opatrovanci“ se shodují, že péčí o hroby někdejších německých obyvatel této země uchovávají odkaz, který by jinak úplně zmizel.

Železný kříž u Štěpánky

Nedaleko Kořenova v Jizerských horách u známé rozhledny Štěpánka je už devátým rokem možné navštívit upravený symbolický hřbitov vojáků Wehrmachtu z okolních obcí, kteří zemřeli během druhé světové války. Místu dominuje žulový železný kříž (symbol německé armády), který byl u rozhledny vztyčen v květnu 1944 místními Němci. Uprostřed byl připevněn hákový kříž – výsostný znak třetí říše. Okolo kříže byly osazeny kameny reprezentující obce, z nichž pocházeli padlí. Po květnu 1945 Češi kříž svalili z kopce dolů. Části kříže byly znovu nalezeny až v roce 2011 a sestaveny do původní podoby místními nadšenci a příznivci vojenské historie. Stalo se tak ale bez vědomí vlastníka pozemku – obce Kořenov. Touto v podstatě ilegální cestou byl obnoven nacistický památník (tentokrát už bez hákového kříže), jediný svého druhu v Česku. Obec Kořenov nakonec souhlasila s jeho ponecháním na místě. „*Kříž představuje nepochybně symbol třetí říše, jeho ponechání na místě však současně svědčí o sebevědomí, toleranci a dobré vůli obce Kořenov, vlastnostech, které by po každé válce měli vítězové projevovat vůči poraženým,*“ uvedla obec v oficiálním vyjádření.

Druhé vydání.

BALLADA

o duši

JANA NERUDY.

MELODRAM

NA SLOVA ANT. KLÁŠTERSKÉHO

slážil

Emilian Starý.

Op. 1.

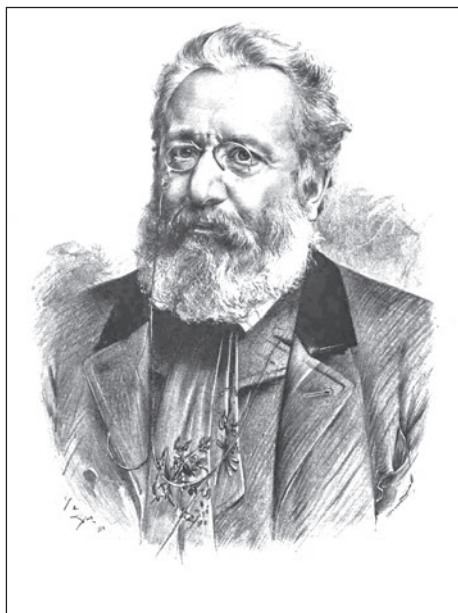
FR. A. URBÁNEK
v Praze.

Vilém Štormer a spol. Vydavatelství v Praze.

JAN NERUDA

1834 – 1891

básník, prozaik, novinář

Jedna z nejvýznamnějších osobností české literatury nejen 19. století. Pocházel z rodiny vojenského vysloužilce Antonína N. a matky Barbory, roz. Leitnerové. Narodil se 9. července 1834 v Praze na Malé Straně v Újezdských kasárnách, od roku 1838 rodina žila v Ostruhové ulici, jež dnes nese právě Nerudovo jméno, od roku 1845 trvale v domě U dvou slunců (č. 47). Jan absolvoval středoškolná studia na malostranském a pak na Akademickém gymnáziu, kde roku 1853 maturoval. Poté začal studovat práva, studium přerušil a stal se úředníkem u vojenského účetního úřadu. Pak se pokusil opět o studia, tentokrát filosofie, ale ani ta nedokončil. To už přispíval do novin, od 1857 učil krátce na reálce, v tom

roce se také po smrti otce přestěhoval s matkou do domu U tří černých orlů (dnes Nerudova 44).

Láska k českému jazyku ho zcela jednoznačně nasměrovala k literatuře a psaní. Od 1856 působil jako lokálkař v německých novinách, od 1860 pracoval v redakci prvního českého deníku Čas, po jeho zániku 1862 přešel do Hlasu. V roce 1865 byl Hlas sloučen s Národními listy, v jejichž redakci pak Neruda působil až do konce života, zejména jako fejetonista. Mezitím ovšem stihl přispívat i do jiných tiskovin (Lumír, Květy).

Neruda společně s Vítězslavem Hálkem stáli v čele literárního hnutí májovců. Po vydání almanachu Máj (jenž se hlásil k odkazu K. H. Máchy) byl nucen čelit na-

padání ze strany konzervativců kvůli údajnému pesimismu, kosmopolitismu a neúctě k národním tradicím. Program májovců sice obhájil, ale do konce života se nedočkal jako básník většího ocenění, nejdříve žil trochu v Hálkově stínu, pak přišla zase nová generace (Čech, Vrchlický aj.). Neruda byl za života brán spíše jako novinář, prozaik a umělecký kritik (divadelní a literární). Své fejetony vydal i knižně v pěti svazcích (1876-79), z nich v některých uplatnil bohaté zkušenosti a zážitky z cest. Navštívil např. Uhry, Německo, Francii, Itálii, Řecko a Egypt.

Významné je také jeho dílo prozaické, např. Arabesky (1864 – obrázky ze života lidí na kraji společnosti), román Trhani nebo velmi známé Povídky malostranské (1878 – čerpá ze své znalosti prostředí a života obyvatel rodné čtvrti, s humorem a přesnými postřehy i charaktery jednotlivých postav a postavíček). Stal se tak zakladatelem moderní české povídky, i když sám používal raději výrazů arabeska nebo črta.

Teprve pozdější doba ocenila jeho dílo básnické, které dnes považujeme za klenot poezie druhé poloviny 19. století. Vyšlo celkem šest Nerudových básnických sbírek: Hřbitovní kvítí (1858 – pesimistická prvotina), Knihy veršů (1868 – lyrika i epika, nacházející již smysl života), Písně kosmické (1878 – vítězí optimismus, obdiv k technickému pokroku), Balady a romance (1883 – čerpá námětově z historie či starých legend, též z Bible), Prosté motivy (1883 - příroda a období lidského života) a Zpěvy páteční (kompletně vyšlo až posmrtně 1896 – víra ve „vzkříšení“ českého národa – vrcholné dílo).

Osobní život velkého spisovatele nebyl ale vůbec šťastný. Smrt matky, jež byla mj. hospodyní Joachima Barranda, jej v roce 1869 velmi zasáhla. Pak se několikrát ještě přestěhoval. Přestože byl ve společnosti oblíbený a úspěšný, jeho vztahy k ženám zůstávaly nenaplněny. K jeho přítelkyním patřily Anna Holinová, Karolina Světlá (zde učinil přítrž její manžel Petr Mužák), Terezie Macháčková nebo Anna Tichá. Nicméně Neruda se nikdy neoženil a neměl žádné děti.

Od počátku 80. let se u něj objevily vážné zdravotní problémy, které omezovaly jeho život, od 1888 po úrazu nemohl téměř chodit. Jan Neruda zemřel 22. srpna 1891 a byl pochován na Vyšehradském hřbitově (3D-25). O jeho hrob dodnes pečuje spolek Svatobor.

VÁCLAV BENEŠ TŘEBÍZSKÝ

1849 – 1884
spisovatel

„Svaté památce V. B. Třebízského“ stojí psáno u paty mohutného pomníku s názvem „Žal“ od Františka Bílka na hrobě kdysi slavného a milovaného autora. Desítky let však pokryly jeho dílo smutným závojem zapomenutí...

Václav Beneš se narodil 27. února 1849 v Třebízi u Slaného, v rodině krejčího Václava Beneše a Marie, roz. Šarochové. Navštěvoval školu ve Slaném a poté piaristické gymnázium v Praze. Už v té době zkoušel literárně tvořit, a když vstupoval do katolického kněžského semináře, měl za sebou několik drobnějších prozaických prací. Už od dětství jej zajímaly pohádky a pověsti, které se v rodině často vyprávěly, a na vnímavého

chlapce silně působily. V roce 1875 byl vysvěcen na kněze a působil pak několik měsíců v Litni na Berounsku, odkud ze zdravotních i osobních důvodů odešel a působil pak až do konce života jako kaplan v Klecanech, městečku severně od Prahy. Jako kněz byl oblíben pro svá kázání, ale svůj čas už trvale dělil mezi kněžské povolání a literární tvorbu.

Námětově vycházel většinou z české historie – zajímala ho doba počátků křesťanství u nás, velmi jej přitahovalo období husitské a nakonec i éra pobělohorská. Byl především zaníceným českým vlastencem, a teprve poté knězem, což se projevilo např. v jeho mírnějším postoji k husitům, tehdy často vnímaným jako „banda raubířů“.

Beneš, který už natrvalo přijal přídomek Třebízský podle svého rodiště, byl autorem několika románů: Letopisy sázavské (počátky křesťanství u nás), Královna Dagmar (příběh Markéty, dcery Přemysla Otakara I.), Anežka Přemyslovna (z doby Václava I.), V podvečer pětileté růže (konec rodu Rožmberků), Bludné duše (selské povstání 1775) nebo Trnová koruna (z doby třicetileté války).

Beneš Třebízský psal lehce a jeho dílo, vzniklé v rozpětí pouhých 13 let, čítá na 50 titulů. Rozsáhlá je jeho tvorba povídková, publikoval ji zejména v novinách (Národní listy) a časopisech (Lumír). Často čerpal z rodného kraje či Podřipska, které důvěrně znal. Po autorově smrti vycházely uspořádaný do různých souborů, nejvýznamnější bylo vydání Topičovo ve formě sebraných spisů (Pod doškovými střechami, V červánčích kalicha, V září kalicha, Pobělohorské elegie a Z různých dob). Náhled na historii byl u něj často romantizující a možná i proto ho měli čtenáři v oblíbě.

Populární byly kdysi humorně laděné prózy Z pověstí karlístejnského havrana, ale i množství lidových pohádek, které shromáždil a upravil pro tehdejší malé čtenáře či posluchače. Vždyť i on sám byl v dětství vděčným posluchačem pověstí, které vyprávěli otec a děd, či mamčiných pohádek. Zajímavé je, že pohádka Jak se stal Matěj Cvrček doktorem byla dokonce zfilmována pro televizi v roce 1966.

Celý nedlouhý život trápily Václava Beneše Třebízského zdravotní problémy. V posledních letech už měl úplně bílé vlasy. Potíže s chůzí a postupující tuberkulóza ho omezovaly v činnosti, přesto neúnavně psal. Osudným se mu stal léčebný pobyt v Mariánských Lázních - dne 20. června 1884 zde zemřel. Pochován byl za velké účasti veřejnosti na Vyšehradském hřbitově (5B – 32). Bylo mu pouhých 35 let...

Oblíbeného a váženého kněze, spisovatele a národního buditele připomínají dodnes četné ulice po něm pojmenované, pomníky, pamětní desky, jeho jméno nese i gymnázium ve Slaném. V Třebízi je možné navštívit i jeho rodný domek, jenž je součástí Národopisného muzea Slánska.

{ Jan Blažej Santini Aichl }

PAVEL ŠTĚDRÝ

7. prosince jsme si připomněli významné výročí úmrtí jednoho z nejslavnějších českých architektů, Jana Blažeje Santiniho Aichla. Narodil se 3. února roku 1677 a protože ten den byl svátek Blažeje, dostal i jeho jméno.

Od mládí tělesně postižený chlapec sledoval často v kostele jak světlo proniká okny a vytváří uvnitř stavby světelné představení. Patrně i to bylo důvodem, že si mladý Santini řekl, že tohle bude jeho životním cílem a také ve všech jeho stavbách je hlavním mottem práce se světlem. Santini se stal tím, kdo dokázal spojit gotické prvky s začínajícím barokem a jeho práce jsou označovány jako barokní gotika.

V listopadu roku 2023, právě k tomuto výročí, vyšla publikace **Santini a Praha**, ve které autor Václav Liška představuje některé pražské stavby tohoto významného českého stavitele.

Poznávání Santiniho staveb začíná v **poutním areálu Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře**. Úpravy objektu, včetně vybudování ambitů, se zhostil Santini, jako člen mariánského bratrstva více než úspěšně a osvědčil zde svojí schopnost vyrovnat se s daným prostorem a spojil zde zdánlivě nesourodé prvky v jeden kompaktní a přitom vysoce harmonický celek. Původní přestavbou byl pověřen Santiniho učitel Jean Baptista Mathey, který jej už od mládí vedl. Stavba byla ale zahájena až po jeho smrti, takže ji po něm převzal jeho schopný žák. Kostel byl dokončen a vysvěcen v roce 1711.

Kostel Panny Marie, matky ustavičné pomoci a svatého Kajetána v Nerudově ulici v sobě ukrývá jeden z neznámějších stavebních prvků santiniho staveb. Za presbytářem je vchod na točité schodiště, které je ale v havarijním stavu, v současné době tam probíhají opravy, takže je téměř nemožné tento Santiniho skvost spatřit. Tento kostel je prvním, když jdeme shora od Pražského Hradu Nerudovou ulicí, v samém sousedství Kolowratsko-Thunovského paláce, kde již několik let sídlí Italské velvyslanectví.

Santini v této ulici, dříve nesoucí jméno Ostruhová, zakoupil dva domy – **Val-kounský dům** a vedle něj stojící **Dům u Zlaté číše**. Přímo naproti stojí Santinim také upravený **palác Morzinský**, dnes sídlo Rumunského velvyslanectví.

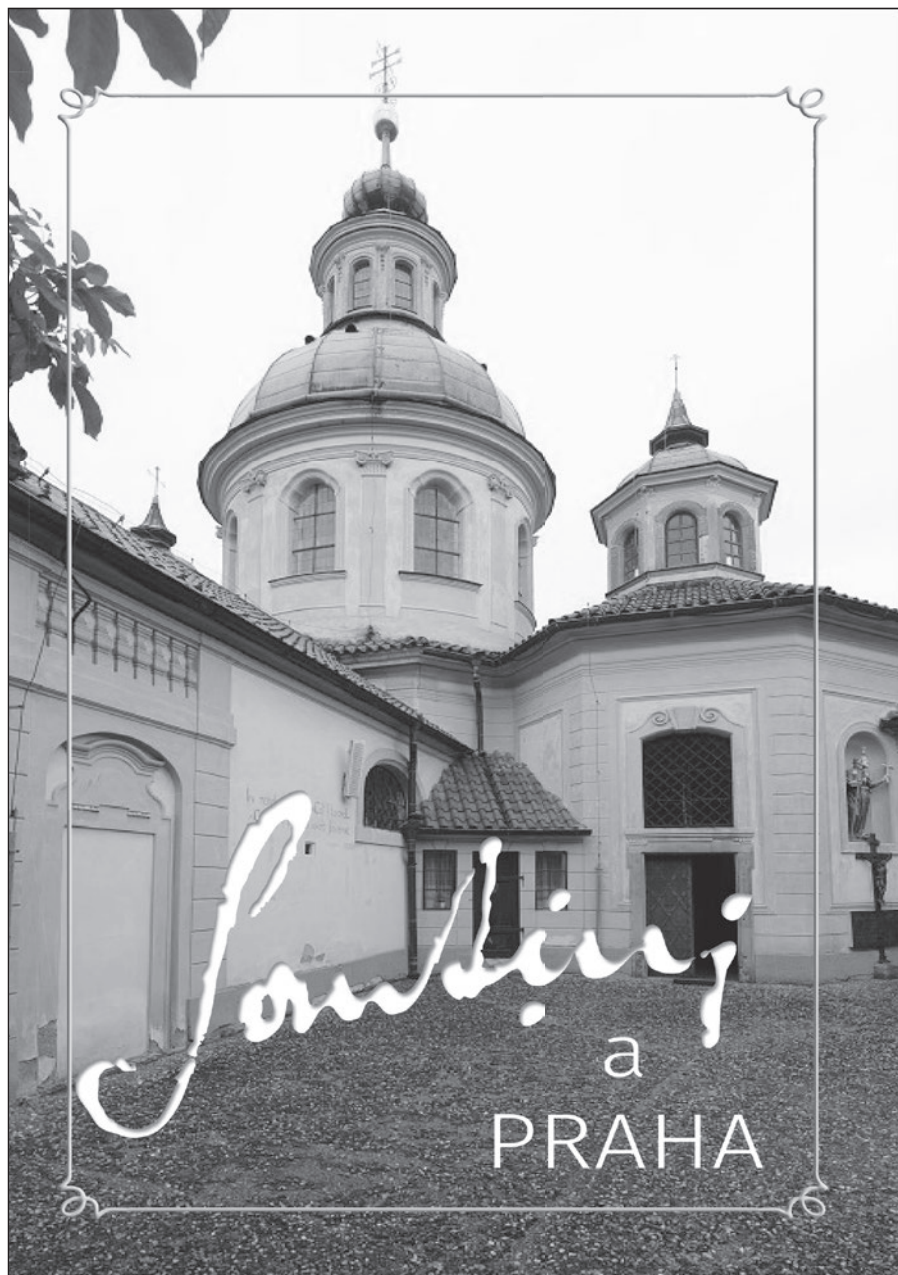
V publikaci je také zmínka o dalších Santiniho stavbách v Praze i v jejím těsném sousedství. **Kaple svaté Anny samotřetí v Panenských Břežanech** je skvost, který vás překvapí v obci, kde byste to nečekali. Kaple je postavena v parku areálu Horního zámku, který kdysi sloužil jako letní sídlo řádu beneditinek. Jde o první samostatný původní projekt Santiniho, který se později stal vzorem pro zbudování poutního areálu na **Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou**. Do trojúhelníkového půdorysu stavitel umístil tři kaple do každého rohu a tato stavba je považována za absolutní vrchol evropského baroka.

Další stavbou, na které je výrazný Santiniho podpis, jsou **Svaté schody s Betlémskou jeskyní v kostele Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého na Karlově**. Vnitřní prostory tohoto objektu od šedesátých let minulého století slouží k muzejním účelům, v současnosti tam jsou uloženy sbírky Muzea Sboru národní bezpečnosti a vojsk ministerstva vnitra. Za zmínku také stojí grotta, Betlémská jeskyně, která je umístěna pod kostelem a je koncipována podle půdorysu betlémské baziliky Narození Páně. V jeskyni je klenutá chodba s cihlovou dlažbou a celý prostor je rozdělen na pět oddělení. Na stěnách je bohatá štuková výzdoba představující betlémskou krajinu.

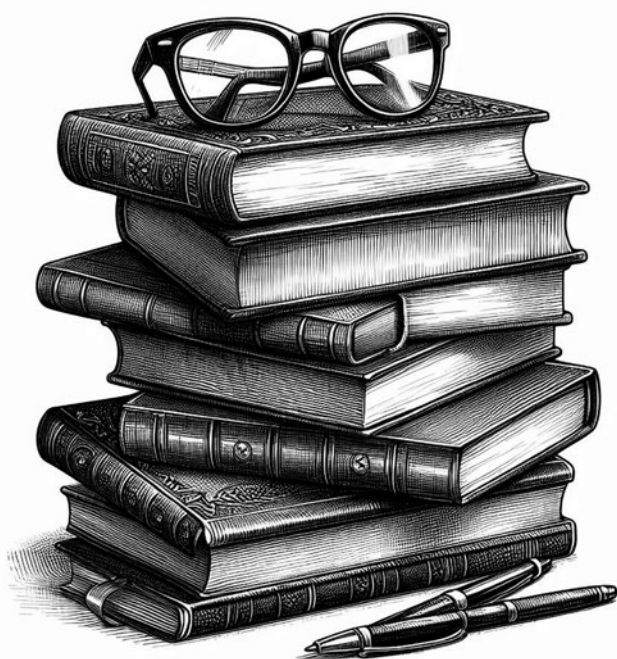
Na dalším okraji Prahy, na Zbraslavi stojí **konvent cisterciáckého kláštera**, jehož úprava, zejména fasády, byla první Santiniho stavbou, když se vrátil z Itálie, kde byl na zkušenou. Shodou okolností se zadání přestavby konventu účastnil také představený Sedleckého kostela u Kutné Hory, který ihned Santiniho zaměstnal, když viděl, co mladík, ve svých čtyřiaadvaceti letech dovede a tím vlastně odstartoval závrtnou kariéru mistra stavitele, Jana Blažeje Santiniho Aichla.

Po Santinim v Praze zbylo více dalších projektů, ale některé již neexistují. Na Karlově mostě **podstavec pod sousoším Svaté Luitgardy** sice ještě možné vidět je, ale v **chrámu Svatého Víta na Pražském hradě Chórová mřížka** dnes už nevidíme a na Staroměstském náměstí stával **palác hrabat z Lissau**, který musel ustoupit stavbě pařížské ulice a v roce 1896 byl zbourán.

Publikace **Santini a Praha** přináší také mnoho obrazových materiálů a ten, kdo se zajímá o pražskou architekturu, zejména o tu z přechodu gotiky do baroka, který tak mistrně zvládnul J. B. Santini, by se mohl v této knížce dozvědět mnoho dalších zajímavostí.

PŘEČETLI JSME

{ František Palacký a české historické vědomí }

Jiří Rak

„Palacký jest Kolumbem české historie,“ napsal Václav Vlček roku 1876 při příležitosti dokončení životního díla velkého českého dějepisce. Vydavatel Osvěty tím chtěl vyjádřit obecně sdílené přesvědčení svých současníků, že to byl teprve Palacký, kdo z dosud neznámých historických pramenů vykutil „obraz národa sice nečetného, ale bohatě nadaného, neobyčejně pokročilého, osvíceného, plodné a užitečné práci oddaného, nevybojného, ale hrdinského, nejen za svůj život a za svou samostatnost i svobodu, alebrž i za nejvyšší poklady lidské společnosti slovně zápasícího, ale nepřízní osudu, zlobou sousedův i nedostatkem vnitřní svornosti krutě trpícího“. S podobnými soudy, vyzdvihujícími národotvornou úlohu Palackého životního díla, se potom můžeme setkat po celý skloněk 19. století a nezářdka je zaslechneme i dnes. Není tomu ostatně tak dávno, co i současný historik dedikoval svou knihu památce Františka Palackého, který „vymyslel český národ“. Snad každý český historik bez rozdílu ideového či metodického zaměření považoval za svou povinnost vzdát hold vědeckému odkazu hodslavického rodáka, jemuž již jeho doba přiřkla přízvisko „otec národa“. Palackého pojetí národních dějin se prostě stalo společným duchovním majetkem Čechů a obecně je vnímáno jako integrální součást naší národní identity. Jak ale vlastně došlo k tomu, že historická koncepce stará 150 let žije dosud ve společenském vědomí, navzdory změnám historické situace i pokroku historické vědy? A zároveň se v této souvislosti naléhavě vtírá i otázka poněkud kacířská. Je tento vžitý obraz české minulosti skutečně dílem Františka Palackého?

Autorita a popularita Palackého pojetí české historie v 19. století vyplývala z prosté skutečnosti, že tento koncept plně odpovídal dobovým podmínkám a vyhovoval potřebám na národním základě se formující české občanské společnosti. Tezí o česko-německé polaritě jako hlavním obsahu českých dějin, kde původní slovanská demokracie stojí v protikladu vůči germánskému feudalismu, se mu podařilo propojit národní a liberální princip a představit tak české národní hnutí jako integrální součást moderní Evropy – srovnej například aktualizovaný pohled na staročeské zřízení, obsažený v prvním díle českého vydání Dějin národu českého z roku 1848: „...ne bez hrdého pocitu porozumí potomek, že po čem i nejvzdě-

lanější národové našeho věku nevždy zdárně se snaží a baží, předkové jeho slovanští chovali a hájili od jakživa mezi sebou: obecnou zemcův svobodu, rovenství před zákonem a právem, vrchní vládu i dědičnou i svolenou spolu a na sněmích zodpovědnou, svobodné volení Ouřadův místních i zástupnictva národního, i jiné podobné řády, až i chválenou všech svobod obecných zástitu, soudy porotců“. Tytéž svobodomyslné zásady pak český národ podle Palackého vždy hájil proti pronikajícím řádům německým. Vrcholu dosáhlo české úsilí o prosazení svobodného společenského uspořádání v nejslavnější epoše národních dějin, v době husitské, kdy právě Čechům bylo dáno „probořiti středověké ouzké ohrady jistoty a přesvědčení,

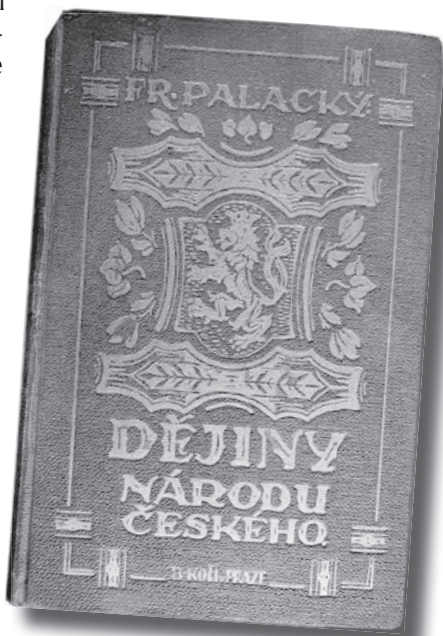
jakkoli spasitelné byly aneb býti se zdály; pomáhalť otevřítí duchu lidskému nekořečnou dráhu pokroku, a osobiti jemu, s větší svobodou, také vyšší důstojenství“.

Vědecky podloženým důkazem vyspělé staré české státnosti, jejímž nositelem bylo autochtonní slovanské etnikum, pak dodal účinné argumenty českému sporu s německými liberály, kteří automaticky počítali se začleněním českých zemí do rámce budoucího jednotného německého státu. Čechům přitom mnozí z tehdejších západoevropských politických publicistů de facto upírali právo vyvinout se v moderní politický národ; podle názorů levého křídla německého liberalismu, sdruženého kolem časopisu Neue Rheinische Zeitung, je zařazovali mezi tzv. „geschichtslose Völker“. Palacký sám se roku 1845 ohradil proti tomu, že někteří němečtí vzdělanci kladou otázku „zdali sme ovšem kdy byli národem a měli sme kdy právo národnosti“. Byly to právě doklady historické, politické a kulturní vyspělosti, které dokazovaly, že se v českém případě nejedná o „bezdějinnou“ etnickou skupinu, ale o „historický“ národ.

Na těchto historických tezích budoval František Palacký i svůj politický program. Roku 1848 právě na jejich základě proklamoval právo slovanských národů na samostatný politický vývin. „Svoboda, kterou nyní se žičíme, není host nový a nebývalý mezi námi, není štěp přinešený k nám z ciziny: jest to strom samorostlý na domácí půdě naší...“ prohlásil ve svém zahajovacím projevu slovanského sjezdu, svébytnou českou státnost obhajoval v proslulém dopisu do Frankfurtu atd.

Právě toto prostupování politiky a historické vědy, k němuž Palacký položil základy, bylo příčinou neobyčejné vážnosti, již se historiografie těšila v české společnosti minulého věku. „Oč předkové bojovali v poli mečem, o to mezi potomky historikové zápasí pérem, napsal v úvodu ke svému základnímu historicko-politickému dílu o dějinách českého státního práva Josef Kalousek ještě roku 1871. Palackého autorita v tomto ohledu pak ještě vzrostla díky polemikám, které vedl s německým historikem Konstantinem Höflerem a jeho žáky, která byla v Čechách chápána jako důležitá součást státoprávního zápasu přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Většina českých historiků až do vystoupení Gollovy školy také svou práci vědomě do služeb národního hnutí zapojovala a naopak – politické postoje se neobešly bez historizujícího doprovodu.

Politická diferenciaci do té doby jednotného českého tábora, kterou přinesla revoluce roku 1848/1849 a léta následující, se tak logicky promítla i do této oblasti. Radikálně demokratický publicista Emanuel Arnold například využil ad absurdum dovené Palackého teze o husitství, interpretované ve smyslu boje za udržení demokratických slovanských řádů, jako argumentu k odmítnutí vůdčího postavení zámožného měšťanstva ochotného ke spojení se šlechtou. Ve svých Dějích husitů se zvláštním ohledem na Jana Žižku vyzdvihl úlohu lidových vrstev jako vlastního základu národního organismu. „Tu se zřejmě ukázalo, že obecný lid, jenž národ jest, pozlacených kejklířů, tak nazvaných pánů, k hájení vlasti zapotřebí nemá...“ charakterizoval příčiny husitských úspěchů a naopak lipanskou porážku přičetl na vrub spojení „Istivého panstva a pitomých Pražanů“. Ještě ostřeji vystupoval proti šlechtě a církvi jako egoistickým spojencům „dědičného“ národního nepřítele Antonína Žaluda Vysokomýtského, jehož v Litoměřicích roku 1849 vydaná kniha je navzdory svému titulu (Početí roku 1620 a sledí jeho čili řádění Jezuitů v Čechách a na Moravě) pokusem o syntézu národních dějin od jejich počátků až do současnosti. Církev a šlechta měla podle autora jediný zájem „by nikdáž silný a samostatný slovanský stát nepovznikl“, jsou to „oba stavy pyšné a zpučné, chtějí ochranu státu používat, však občanské povinnosti nevykonávat“.

● **Dokončení V příštím čísle**

Bojujete proti některé nespravedlnosti a škodlivosti tak dlouho, až konečně po velikých namáháních zvítězíte, dokazavše celému světu nespravedlivost a škodlivost této věci tak, že již déle obstát nemůže, myslíte, že bude odstraněna? Nikoli, na čas snad přestane, ale hned zas si počnou utiskovatelé a šiditelé lidstva uvádět do života tu samou věc, jenže pod jiným jménem, a znovu musíte bojovat i tak to trvá nekonečně.

Tak máme ku příkladu potlačení svobody a myšlének cenzuru; když jsme to již tak daleko přivedli, že zrušena jest v zákoně cenzura, hledí ji zase pod jiným jménem obležení uvádět, a po obležení zase buď velikými kaucemi neb zákazem pošty, a pak zase konfiskacemi a potom zrušením porotních soudů a odevzdáním tisku pod obyčejné v moci vlády stojící úředníky, a pak ještě odjímáním tiskařských privilegií a Bůh ví, co se ještě dále vymyslí. To všechno se jmenuje jinak než cenzura, ale není to nic jiného.

Z toho všeho vidíme, jak se hraje na světě slovy a kterak chytráci tohoto světa jiným ve věci jen slova strkají, ukryvajíce špatné věci jen slovy, a užívajíce slov brzy za lákadla, brzy za strašidla, jak právě toho jest okamžitá potřeba jejich.

Jedním z podobných strašidel jest také slovo komunismus, které jest již od některého času strašidlem proti všelikým liberálním zásadám. Jak často slyšíme slovem tímto okolo sebe házeti lidí jisté strany, kdykoli se jim o to jedná, aby zohyždili snažení některé jim odporné strany: tito pánové spoléhají se až příliš na sprostnost lidskou. Myslí, že již porazili každé liberálnější snažení, když jen proti němu vyřklí nadávku: komunisté, komunistické choutky. Když se jednalo o zrušení roboty, přezdívalo se zastavatelům tohoto spravedlivého osvobození lidu komunistů; kdyby někdo hájil všeobecné právo hlasovací, nazvali by jej též komunistou. Podívejme se tedy tomuto slovu trochu hlouběji do očí!

Komunismus znamená v pravém a úplném smyslu bludné učení, že nikdo nemá míti žádné jmění, nýbrž aby všechno bylo společné, a každý dostával jenom část zaslouženou a potřebnou k jeho výživě. Bez všelikých důkazů a výkladů vidí tedy hned na první pohled každý, že takové učení jest nanejvýš bláznovské a že se mohlo jen vyrojiti z hlav několika pomatených lidí, kteří by vždy z člověka chtěli učiniti něco buď lepšího, nebo horšího, ale vždy něco jiného, než je člověk. Každý ale také vidí hned na první pohled, že takové učení není pranic nebezpečné, protože nenajde nikdy dostatečný počet následovníků, aby do života uvedeno býti mohlo. Pravíme všem: Každého člověka jmění se musí hájiti, a kdo se cizího jmění dotýká, kdo do cizího jmění sahá, jest komunista! Jen majitel sám právo má se svým jměním dle své vůle nakládati a každé míchání se do toho jest komunismus.

Když ale se budeme této zásady držeti, shledáme brzy, že komunisté největší jsou zrovna na té straně, odkud právě v tuto dobu nejvíce proti komunismu kázati a brojiti slyšíme: a zpozorujeme také, že zrovna ti, kteří jiné viní z toho, že mají úmysl komunismus zavádět, sami nejméně jmění cizé za svaté drží. Považme ku-

příkladu absolutní neobmezenou vládu: ona jako první komunista běře sobě pod jménem daní, nebo konfiskací, nebo úředním zabavením majetku atd. jmění cizé podle uzdání svého, a nikdo nesmí ani slovem se ozvatí proti tomuto nesmírnému komunismu. Vláda absolutní běře celé statky některým a dává je jiným podle své libosti, uděluje některým miláčkům svým privilegie, to jest jiným slovem obíratí své ostatní spoluobčany, není to nejrozsáhlejší a nejškodlivější komunismus?

Víme, jakým způsobem se v absolutních státech zachází s penězi od národu těžce zaplacenými. Polovička rozhází se povalovačům národu nic neplatným a rozdá se pochlebníkům mizerným, vynaloží se na uplácování atd. atd. Pročež pravím: Nebojte se tak příliš těch komunistů, kteří berou na groše, těm se zajisté snadněji ubráníte; ale bojte se více těch komunistů, kteří berou na miliony!«

Tuto stať s názvem Komunismus – socialistické učení o rovnosti jmění, napsal Karel Havlíček Borovský do listu Slovan v roce 1850, dva roky po vydání Komunistického manifestu. Samozřejmě že nelze přehlédnout ony dobové souvislosti, onen dobový rámec, který těsně souvisí s tím, že František Palacký vystoupil na stránkách Havlíčkových Národních novin proti rakouským centralizačním snahám a krátce nato v lednu 1850 byly Národní noviny úředně zastaveny.

Neuvěřitelně brilantně vyhmátl podstatu jakékoli absolutní moci, komunistickou ovšem nevyjímaje. A jak charakterizoval bludnost komunistického učení, o tom není třeba cokoli psát. Jen v jednom se, bohužel, zmýlil. Našlo dostatečný počet následovníků a bylo uvedeno v život. Výsledky jsou všeobecně známé, ovšem kdyby Karel Havlíček Borovský cokoli z toho předpokládal, pak bychom dnes museli hovořit o jeho geniální jasnozřivosti.

KAPITOLKY Z DĚJIN HER A SPORTŮ O kostkách a kostečnicích

Na úplném začátku byly patrně deskové hry, při nichž se uplatňovaly kameny různé hodnoty – zprvu pecky, lastury a zvířecí kůstky s vyrytými číselnými symboly, později šestistěnné krychličky, označené buď slovy, nebo tečkami od jedné do šesti. Podle nálezů z města Uru v Mezopotámii existovaly již před pěti tisíci lety, ale jejich pravidla se až dosud nepodařilo rozluštit. Jiné stopy vedou do starého Egypta, avšak první podrobnosti o hrách s kostkami pocházejí až z dob antického Řecka.

Například z Platónova dialogu *Lýsis* se dovídáme, že děti v den svátku boha Herma „sázely na sudá nebo lichá čísla a používaly při tom množství kostek, které braly z košíků; jiné děti stály kolem a dívaly se“. Rozšířená byla také hra „pět čar“, při níž soupeři posunovali na desce kameny podle toho, jak jim padaly kostky. Podobnou hrou si krátili volný čas i staří Římané. Měla název „dvanáct čar“, a o způsobu tahu s kameny dvojí barvy po desce se čtyřiaadvaceti políčky rozhodoval rovněž hod kostkou. Brzy však nezůstalo jen u nevinné kratochvíle. Právě v Římě, v kruzích velkých boháčů, se metání kostek zvrhlo v hazardní hru, v níž pouhá náhoda mohla jedněm dopomoci k rozmnožení bohatství a druhé připravit během několika minut o všechno.

Házelo se z ruky nebo z poháru na desku opatřenou obrubou, aby z ní kostky nepadaly. Jednička jako nejhorší hod dostala název po psu (*canis*) a šestka po Venuš (Venus). Většinou se hrálo o hotové peníze, ale často se metalo i o šperky, předměty z drahých kovů, domy a celé majetky. Zvláště vysokými sázkami byli pověstní někteří římscí císaři. Například Augustus se v jednom dopise zmiňuje o tom, že prohrál za jediný večer dvacet tisíc sesterciů. Kostkám propadl i Claudius (ano, ten, jehož osudy zobrazil známý anglický televizní seriál), napsal prý o nich dokonce pojednání, a jak podotýká jeho životopisec Suetonius, „hrával i na projíždkách, máje vůz i hrací desku upraveny tak, aby nevznikl při hře zmatek“.

Ještě vášnivěji však metalí kostky o sázky Germáni. Římský historik Cornelius Tacitus, který o nich napsal zevrubnou studii, s údivem konstatoval, že pokračují ve hře i poté, co ztratili všechno, a posledním, rozhodným hodem hrají o svou svobodu, ba o svůj život. Archeologické nálezy dokládají, že kostky znali velmi dobře i staří Slované – v primitivní podobě, jako astragaly (záprstní kůstky, odtud ostatně i jejich pojmenování), i jako krychličky, označené jamkami nebo kroužky. Například na severu Ruska se hry s nimi rozšířily natolik, že již v polovině 12. století pokládal novgorodský arcibiskup za nutné ostře proti nim vystoupit.

Střední Evropu zasáhla mohutná vlna hráčské vášně ve 13. století. V kostky se metalo v komnatách šlechtických hradů a zámků, v salónech bohatých kupců a vy-

sokých úředníků, v církevních seminářích, ale především v městských krčmách. Stejně jako kdysi převažovaly hazardní hry o peníze, které doprovázely hlučné hádky, a když se ukázalo, že někdo náhodě pomáhal, i krvavé rvačky. O tom, že již tehdy nebyli falešní hráči žádnou vzácnou výjimkou, svědčí jak četné dobové záznamy, tak dochované kostky s olověným jádrem, které padaly tak, jak si „kostečníci nepoctiví“ přáli. U nás podnikli první pokus o aspoň částečné omezení hráčské mánie konšelé v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě. V policejním řádu z roku 1278 určili, že nikdo nesmí prohrát víc, než má v opasku, a za falešné kostky stanovili trest deseti grošů a veřejnou potupu.

Výstrahy a pokuty však nebyly mnoho platné. Již ve 14. století existovala v každém větším městě hráčská douputa, jimž se počestný člověk raději zdaleka vyhnul. V Praze byla zvláště vykřičená Krakovská ulice, protože vášnivým kostečníkům poskytovala útulek ve třech domech, v nichž se hrálo ve dne v noci. Stížnosti na divoké svády, bitky a „neřády všelijaké“ vedly v roce 1403 k ostřejším zásahům proti pražským „fixlářům“ a „kostečníkům z řemesla“. V obvodu Nového Města bylo „kostkovanie“ zakázáno bez výjimky a na Starém Městě se směla provozovat jen hra poctivá. Později vydávaly podobné zákazy i zemské sněmy, ale k obratu ani pak nedošlo. Jak dokládá historik Zikmund Winter, kostečníci „hrávali na placech okolo města, kde se jim vidělo nebezpečí rychtářské býti dalekým, ba jsou i zápisy, že i na rynku horliví hráči sedali na zemi a házeli si, právě tak, jak to činili hráči sousedních a jiných zemí.“

Ještě v roce 1651 se Jan Ámos Komenský zasazoval ve své Škole vševedné o to, aby se kostky, stejně jako karty, dostaly na index a stavěl proti nim hry, při nichž nerozhoduje náhoda a které dávají příležitost cvičit ducha, například šachy. Kostečníci, proti nimž tehdy brojil, sice už patří dávné minulosti, ale slova, jimiž na hráčskou vášeň své doby reagoval, nutí k zamyšlení dodnes.

NAŠI PŘÁTELE

*Kdo byl milován,
nebude nikdy zapomenut.*

*S bolestí v srdci oznamujeme všem příbuzným a známým,
že navždy odešel náš milovaný a drahý
přítel, tatínek, dědeček, pradědeček, bratr a strýc,*

pan

Josef Hrubeš

*Jeho srdce dotlouklo tíše v neděli 28. ledna 2024 po krátké těžké nemoci
ve věku nedožitých 80 let.*

Poslední rozloučení se konalo v rodinném kruhu.

Iménem rodiny:

*Markéta a Miroslav
dcera s manželem*

*Pavel
syn*

*Dominik, Jitka, Daniela a Pepa
vnoučata*

*Jan
bratr s rodinou*

*Dagmar
přítelkyně*

*Mareček
pravnouček*

Za tichou vzpomínku děkujeme.

186 00 Praha 8, Pernerova 558/44

POZVÁNKA

na valnou hromadu Svatoboru

**Valná hromada Svatoboru
se bude konat**

15. května od 16.30

**v zasedací místnosti ČVUT, č. A 320
Thákurova 7, 166 29 Praha 6**

TĚŠÍME SE NA VÁS

ZPRÁVY 121

Ročník XXXI, ev. číslo 1/24

Vydává 2x ročně spolek Svatobor pro své členy a příznivce

IČ: 4761 0042

Adresa redakce: Mostecká 8, Praha 1, 110 00

e-mail: stedry123@seznam.cz

www.slavin.cz

Ilustrace: Adobe firefly (AI), Wikipedie

Grafická úprava: PAPAVER

**Časopis je plně hrazen z členských příspěvků Svatoboru
bez dotací od jiných institucí.**